

40 години Обединено детско заведение 7 „Детелина“, София
40 Years Kindergarten 7 „Detelina“, Sofia

ПЕДАГОГО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИ ПРОЕКЦИИ ЗА ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ С РОДИТЕЛЯ

Галинка Тонева

Обединено детско заведение 7 „Детелина“, София

Резюме. Статията разглежда посоката на сътрудничество, базирана върху взаимно уважение и доверие и предпочитана в работата на детската градина. Тренингът, като форма на взаимодействие, дава възможност на родителите да се опознаят и да откриват отговори на много въпроси относно възпитанието на децата си. Една висока степен на педагогическа култура у тях и желанието им за партньорство ще осигури възможности за позитивно личностно формиране на малкия човек.

Keywords: family, communication, interaction, training, child, kindergarten

В условията на социални промени като изключително важна се очертава работата с родителите. Трябва да се работи с тях с цел осъзнаване на предимствата на предучилищното образование. „Педагогическото образование на родителите е ориентирано към извличане на практическа полза от придобитите знания чрез усвояване на конкретни възпитателни умения.“ (Гюров, 2008: 113).

Основната насока е свързана с детето и осигуряване на възможности то да придобие знания и умения, механизми за действие в дадена среда и адекватно поведение с другите – деца и възрастни. Националната програма за училищно образование и предучилищно възпитание и подготовка формулира идеи за развитие и очертава основните насоки за тяхното постигане чрез системност, осигурявайки връзката на предучилищното възпитание с останалите степени на средното образование.

Задачата на детската градина, като образователна институция, е да бъдат осигурени пространство и атмосфера за игра, познание, общуване и творчество – дейности, желани и значими за децата. Новата образователна среда предполага друг тип отношения, изграждащи се на обединение и взаимодействие между децата, подготвяйки ги да възприемат, ценят и изразяват културата. Общуването от различни позиции с посредническата роля на родителите и педагога формира у децата отношения на толерантност, уважение, отговорност и морал.

Да променим мисленето, да изберем правилната възпитателна стратегия за сътрудничество на базата на взаимно уважение и доверие – това е задачата на

детската градина. Осъществяването ѝ се реализира чрез създаване на условия за практическо взаимодействие и осъществяване на взаимна подкрепа между педагози и родители.

Особено важно е да знаем как се възприема възпитателно-образователната работа в детската градина от родителите. Какви са техните очаквания и желания, в какви насоки биха искали подкрепа от педагозите за стимулиране на индивидуалността в развитието на всяко дете? Стремешът към по-добро взаимоотношение семейство – детска градина провокира проучване на научни постановки по проблема и обръщане на особено внимание при разработване и прилагане на педагогическа техника в системата на педагогическото взаимодействие „учител–родител“.

Родителите трябва да изградят у себе си чувство за собствено достойнство и увереност в себе си, да преоткрият възможностите на семейната среда за емоционално-психологическа близост към децата, да познават и прилагат етапите на теорията за социалното научаване с цел да се промени мотивацията у детето. Педагогическото взаимодействие е начален етап на приложение на усвоените навици и провокира усилията на родителите към ефективизация на взаимоотношенията с децата (Пенев, 2002).

Семейството е малка група с фундаментално значение за социализацията на подрастващото поколение. То е социалното място на първите стъпки от развитието на детето, възпитателна среда и първо по степен на важност за цялостното му развитие.

Възпитателният процес в него се характеризира с общите особености на възпитанието, но се отличава с редица специфични характеристики. Взаимоотношенията в семейството са еталон, чрез който детето се научава да ориентира поведението си спрямо обкръжаващите, да съобразява своето мнение и действия с тези на другите хора, да общува. Емоционално-личностният характер на семейната среда продуцира степента на доброжелателност, отговорност, взаимопомощ, съпричастност към обществените ценности и личностните приоритети в отношенията с връстници и възрастни. Добрият микроклимат и здравословният начин на живот в него са гаранция за нормално израстване и правилно физическо и когнитивно развитие на детето.

Възпитанието в семейството се разгръща в четири фундаментални области: усвояване на необходимите за социалния живот знания и умения; изграждане на убеждения и ценности, необходими за социални действия; усвояване на норми и ритуали, които регулират междуличностните отношения; придобиване на знаци и символи за социална идентичност. Родителските практики и отношения към детето се моделират и от икономическите и културните ресурси на родителите, тяхното социо-културно ниво, представите за бъдещия облик и социална интеграция на детето.

Работата с детето в детската градина трябва да се възприема като допълнение, а не като замяна на родителски грижи. Основните възпитателни принципи водят към обща цел, която, съгласувана с родителите и разбрана от тях, може успешно да бъде следвана. Връзката с родителите и интегрирането им в живота на детската градина се осъществява чрез ежедневен диалог, родителски срещи, отделни срещи съвместно с децата, тренинги, работилници за родители, тематични празници. Педагогът трябва да притежава умения за споделяне на наблюденията си, даване на съвети, насочване на родителите в различни ситуации чрез компетентни отговори на въпросите им.

Взаимодействието между детската градина и семейството е процес, който протича в три етапа: подготвителен – обхваща работата по предварителното проучване на семействата и изграждането на работна програма; основен – в него се реализира работната програма, и заключителен – където се анализират резултатите, правят се съответни изводи, набелязват се новите цели и идеи за съвместни дейности.

Обективна предпоставка за пълноценно сътрудничество е проучването на родителските общности, което се реализира в два варианта: предварително и текущо.

Предварителното проучване има за цел да ориентира учителския екип в педагогическите коефициенти и резерви на семействата като социална и възпитателна институция. Получената информация подпомага сполучливия избор на обществените органи (настоятелства, родителски актив) и улеснява изграждането на програма на взаимодействие с детето и неговото семейство. Схемата на проучване включва няколко основни компонента: икономика на семейството – професия и образователен ценз на родителите, структура и състав на семейството, характеристика на предметно-материалната и пространствената среда – организация на пространството; педагогика на семейството – обща атмосфера, общуване, конфликти, отношение между поколенията, между децата, педагогическа култура на родителите; демографска, етнопсихологическа и социокултурна характеристика на семейството.

Изработването на програмата за проучване и нейното провеждане бе съобразено с изисквания като: да се отчитат социалният статус и връзките на семейството на микро- и макроравнище; възпитателните функции на същото се уточняват от гледна точка на детето, а не от позицията на учителя; то се проучва в различни аспекти; обективно се анализират причините за педагогическите постижения и грешки на родителите; проучват се специфичните педагогически проблеми на семействата; отчитат се социалните проблеми, имащи връзка с възпитанието и развитието на детето. Проучването се прави с уважение, дискретност, доброжелателност и такт, тъй като се навлиза в емоционално-интимната атмосфера на семейството. Родителите трябва да са убедени в компетентността и искрената загриженост на учителя. Ако те видят в него човека, който е заинтересован, обича тяхното дете, който живее

с проблемите му, това ще повиши доверието им към самите педагози и към детското заведение като възпитателна институция.

С цел проучване на вътрешната познавателна мотивация у родителите бе изготвена анкетна карта.

АНКЕТНА КАРТА ЗА РОДИТЕЛИ

Уважаеми родители,

Настоящата анкета се провежда с цел проучване на някои основни аспекти от взаимоотношенията родител–дете–учител в детската градина. Вашето мнение е важно за нас!

Име, фамилия на родителя.....

Образование....., професия.....

Възраст:

а) 20 – 30 год; б) 30–40 год; в) 40–50 години; г) над 50 год.

1. Какви са Вашите очаквания за учебно–възпитателната работа в детската градина?

2. С какво бихте могли да участвате пълноценно в живота на детската градина?

а) доброволен труд в групата в подходящ режимен момент, договорен с учителите;

б) доброволен труд за подобряване на условията на детската площадка, на групата;

в) ангажиране на спонсори за подобряване на базата и облагородяване на двора на ОДЗ №7 „Детелина“;

г) участие в организацията на различни игри и развлечения;

д) разработване на проекти и участие в реализирането им;

е) други.

3. Желаете ли да участвате при провеждането на тренинги в групата и детската градина?

а) да

б) не

4. Вашите предложения за дискуссионни теми?

5. Кой празници според Вас могат да се празнуват в детската градина и имат значение за съхраняване на традицията и възпитанието на децата?

6. В какви насоки желаете да се развиват способностите на Вашето дете?

Вашите мнения, предложения и идеи ще съдействат за успешното ни партньорство.

Благодарим Ви!

Указанията за попълване на анкетите към участниците се даваха по време на индивидуалните срещи, при приема на децата и изпращането им вечер. Анкетите се попълниха у дома и срокът за предаване бе до 3 дни.

Изискванията, поставени пред родителите при попълването на анкетната карта, се състояха в яснота на отговорите, конкретност при предложенията и коректност при връщането.

В анкетата участваха 32 майки, 29 бащи и един брат: 25% на възраст 25–30 години; 45% от участващите – на възраст 35–40 години, и 25 % от тях – на възраст 40–45 години, 5% – на възраст над 50 години. Участниците са с висше образование, насочено към икономика, право, медицина, педагогика. 14 родители за втори път ползваха институцията – детска градина.

От резултатите, които се получиха, направихме следните изводи:

Родителите желаят постоянна връзка с педагозите от групата. Поставят конкретни теми за обсъждане и търсене на решения. Могат да отделят време за участие в предложената форма на взаимодействие – тренинг. Желаят да споделят опит и обменят информация. Всички се вълнуват от позицията на детето си в социалната група и са готови да подкрепят същото при изникващи проблеми.

Нетрадиционните форми на сътрудничество „детска градина – семейство“ в индивидуален и групов план имат за цел оптимизация на взаимодействието и съответно повишаване на педагогическата култура на родителите. Взаимодействието с родителите чрез използване на неформални стратегии залага на позитивна комуникация със семейството, базирана и реализираща се върху следните акценти във философията на сътрудничеството:

- родителите са потенциално добри педагози;
- добронамереното отношение и квалифицираната помощ може да ги направи „експерти“ във възпитанието;
- доверието и откритостта във взаимоотношенията са най-важната предпоставка за ефективно сътрудничество;
- конкретизация на програмните аспекти на сътрудничеството; реалното практическо взаимодействие се изразява в съвместно планиране и приемане на решения, обмяната на информация и равностойно участие в процеса за позитивно развитие на децата.

Оптимизирането на образователната система предполага съобразяване със спецификата на семейното възпитание и възприемането на реалната теза, че родителите са първите и основни възпитатели на своите деца. Изпълнявайки стихийно или не тази функция, те реализират специфичната резултатност на семейното възпитание.

Перспективите в оптимизацията на сътрудничеството зависят от отношението на родителите към образователно-възпитателния процес в детската градина, изразено в активност, инициативност, практическо участие.

Влагане на ново съдържание в традиционните форми за сътрудничество, както и съчетаването им с нови, предполагащи интерактивни игрови технологии, тренингови похвати, анализ на възпитателни ситуации в рамките на групови и индивидуални консултации, реализирани от специалисти в ситу-

ативни срещи или в рамките на специални програми, ще донесат желаниа добър резултат при партньорството с родителите.

Взаимодействието „образователна институция – семейство“ изисква равнопоставеност и сътрудничество, ориентирано към спецификата и възпитателните приоритети на всяка от страните. В педагогическите науки акцентът е върху изясняване на проблемите на общуването във връзка с процесите на взаимодействие между субектите при реализиране на учебно-възпитателна дейност. Чрез него се реализира цялостната система от междуличностни отношения и възприятия. В тази посока общуването има твърде широк диапазон на въздействие и се свързва с професионално-личностната характеристика на педагога, комуникативните му умения и компетенции. От друга страна, конкретно в социалната психология, общуването се разглежда като феномен, чрез който човешкият индивид се вгражда в обществото, като формира социални нагласи, мнения, настроения, оценки.

Общуването е социално явление и необходимо условие за социалния живот на човека, за неговото културно възпроизводство и личностно формиране. То е необходимо, за да се извършва обмен на идеи, чувства, нагласи, оценки, обратна връзка в процеса на съвместна дейност между хората. В него доминират процеси на демократизиране, партньорство и сътрудничество.

Тренингите са форма на взаимен обмен на информация, конструиран на екипен принцип, включващ интерактивни методи и похвати, съотнесени към междуличностните отношения в родителската група. В този смисъл акцентът е върху структуриране на общуването като комуникация, перцепция, интеракция и отношение.

За да се оптимизира взаимодействието „детска градина – семейство“, се изискват актуални компетенции на учителите, като умения за провокиране на интерес у родителите към ефективно възпитателно влияние; инициативност в партньорството и демонстрирани от учителя модели на поведение към децата. Като позитивни стратегии на взаимодействие се посочват:

- създаване на условия и предпоставки за поставяне на мястото на другия и прозрачност в отношенията;

- индивидуален подход към родителите;

- диференциране на конкретни модели на родителско поведение към децата и типове позиции спрямо учителите в детската градина. В условията на постмодернистическото общество, което акцентира върху ценностните ориентации у субектите от различен етнически и национален произход, в европейското образователно пространство се налага интерактивният диалог с родителите. Това означава да се осъществи технологична интеграция на личностно и социално равнище за всеки отделен субект. Социално-педагогическият тренинг е подчинен на субект-субектния подход на взаимодействие между учителя и родителя. Самооценката при това взаимодействие има целеполагаща роля. Рефлексията се разглежда в три плана:

- осъзнаване от всеки родител на акцента върху социализацията на неговото дете в съвременните условия;
- познаване на чуждото съзнание относно ефекта на екипна дейност;
- умения на родителя за анализ и контрол на партньорските действия в хода на образователния процес и извършвани дейности и в педагогическото общуване, и в междуличностните отношения (Колева, 2008).

Социално-педагогическият тренинг, от една страна, позволява да се проиграват практически неограничено количество ситуации в зависимост от разглеждания проблем, а от друга – подпомага да се развиват умения у участниците за наблюдаване и анализиране на поведението и емоционалното състояние на партньора в процеса на общуване. Именно тези механизми се опитам да стимулирам, защото благодарение на тях човек може да осъзнае неефективните форми на общуване, които използва, и да направи опит да ги коригира или замени с нови, по-ефективни. Заложих на родителската обич и на тезата на В. Сатир, че „винаги съществува надежда, че животът може да се промени, защото новото винаги може да се научи. А човешките същества са способни да се развиват и да се променят цял живот“ (Пенев, 2006: 37). Социално-педагогическият тренинг се състои от пет модула, включващи петте елемента: цел, методи, похвати, средства и резултати.

Първият модул цели извличане на актуалните установки на родителя и стимулиране на неговата познавателна мотивация.

Вторият модул цели осъзнаване на поднесената информация на четири блока: недостатъчна и неподредена информация; недостатъчна, но подредена информация; достатъчна, но неподредена информация; достатъчна и подредена информация.

Третият модул цели осигуряване на общо ниво на знания на групата обучени родители чрез средствата на модерацията. Този модул съдържа три блока: ключови думи, въпроси, подкрепяща информация.

Четвъртият модул развива способността на родителя за презентация на знанията във вербален и невербален план.

Петият модул цели проверка на знанията на родителя и приложението им в реални житейски ситуации (Колева, 2008).

Чрез направеното предварително проучване и реализираните тренинги бе установена положителна емоционална нагласа и добра самооценка на родителите от групата към конкретната форма на взаимодействие с тях.

Разработи се и се апробира технология за социално-педагогически тренинг с родители на теми, избрани от участниците в анкетата: „Адаптацията на децата от първа група“, „Правилата и необходимостта от тях“, „Здравето и здравно-хигиенни норми в детската градина“, „Прояви на агресия у децата от 3 до 7 години“, „Децата и готовността им за училище“. Този начин на взаимодействие оказва положително въздействие за развиване и обогатяване на уменията на съ-

щите. Те проявиха голяма активност, станаха по-сериозни и постоянни участници в живота и дейността на групата. Провокираха се уменията у родителите да работят в група при решаване на казуси, засягащи повече деца.

Социално-педагогическият тренинг е изграден според субект-субектния подход на взаимодействие между учителя и родителя. Според И. Колева: „Субект-субектното взаимодействие изисква познаване на феномените на общуването и на междуличностните взаимоотношения. То е отражение на екипната организация на труда на конкретната детска градина и група. Екипната организация изисква изграждането на ядро между двамата учители на групата и помощник-възпитателя. Равностоен партньор на това ядро са родителите. Те представляват една цялост с учителите и помощник-възпитателя, които заедно с останалия персонал на детската градина осъществяват идеите на програмата“ (Колева, 2007: 13).

Разработената технология на социално-педагогически тренинг с родителите ни позволи по-активно да включим повече ситуации и страни на един проблем и от друга страна – подкрепи участниците да развият умения за анализиране на поведението и емоционалното състояние на партньорите в процеса на общуване.

Училищна готовност на децата

I. Сесия

1. Определяне на броя на участниците.
2. Определяне на място на провеждане.
3. Уведомяване и потвърждаване от участниците.
4. Анкетни карти, попълнени от родителите и децата, във връзка с темата.

II. Сесия

Покани; консумативи – стикери, флумастери, листове, цветни моливи, маркери; подходяща информация, свързана с темата; подготвени индивидуални пакети за всеки участник.

III. Стадии на тренинга – времетраене: 50 минути.

1. Загряване – 15% от времето.
2. Действие – 65% от времето.
3. Споделяне и затваряне – 20% от времето.

IV. Ход на тренинга

Увод – въвеждане в темата.

Учител-треньор: Преди да седнат на училищната скамейка, децата трябва да бъдат подготвени за голямата промяна в живота си – тръгване на училище.

Представяне на участниците – няколко думи за себе си, какво ни тревожи, очаквания от сесията (записват се на табло от втория тренинг).

Гравнище – комуникативен аспект на рефлексията

Метод: диагностично интервю.

Похвати: уточняващи и провокиращи въпроси.

Поставяне на темата: „Какво разбирате под „училищна готовност“ на децата? Как мислите – детската градина помага ли да се придобият качества, необходими за училище? Какво могат да направят родителите в тази посока? Какво е необходимо да се направи още, за да бъде детето спокойно в училище?

II равнище – кооперативен аспект на рефлексията

Метод: дискусия с цялата група.

Провокиращи въпроси: С тревога или радост очаквате детето Ви да тръгне на училище? Какви са очакванията за реакциите му? Имате ли притеснения? Как мислите – детската градина помага ли да се придобият качества, необходими за училище? Какво могат да направят родителите в тази посока? Какво е необходимо да се направи още, за да бъде детето спокойно в училище?

III равнище – интелектуален аспект на рефлексията

Психологическа игра:

Разделяме групата на два отбора. Всеки отбор избира свой говорител за уточняване на отговорите на анкетата.

Казус на I група:

1. Какво си спомняте от първия учебен ден?

Казус на II група:

1. Какви спомени имате от първата си учителка?

Имате 4 минути за работа. Моля, говорителите да сравнят резултатите и да ги прочетат, изграждайки един обобщен образ.

Метод: анкета.

АНКЕТА – РОДИТЕЛИ

Въпроси :

1. Има ли желание детето Ви да ходи на училище?
2. Има ли според вас мотивация да стане ученик?
3. Познавате ли училищата в квартала и какво мислите за тях?
4. Каква искате да бъде учителката/учителят на Вашето дете?
5. Какъв ученик мислите, че то иска да бъде?

Учител-треньор: За всички – няма грешни и верни отговори, всички се приемат. Имате на разположение 3 минути да отговорите на въпросите. Говорителите да обобщават отговорите и след 3 мин. да се обявят резултатите. Всеки от Вас ще получи отговорите, дадени в предварителна анкета, от Вашите деца.

АНКЕТА – ДЕЦА

Въпроси:

1. Имаш ли желание да ходиш на училище?
2. Защо искаш да станеш ученик?
3. Познаваш ли училищата в квартала и какво знаеш за тях?

4. Каква искаш да е твоята учителка/учител?

5. Какъв ученик мислиш, че ще си?

Сравняват своите отговори с тези от анкетата на децата, обединяват приликите и разликите. По желание прочитат оригинални отговори, дадени от децата.

Работа за двете групи:

Поставя се въпрос: Какви качества и умения трябва да имат децата, когато тръгнат на училище?

Двете групи работят отделно. След изтичане на определеното време двамата говорители обявяват решенията. Вторият треньор ги записва върху постера. По този начин всеки от участниците може да допълни представите си по конкретен въпрос или общо по темата.

IV равнище – отговаря на личностния аспект на рефлексията и дава възможност за генериране на идеи

Мултимедия с примери от училищни истории (смешни, реални и опасни)

Дискусия: Къде можем и къде не можем да повлияем?

Обобщение

Учител-треньор: Скъпи родители, да се върнем в началото – изпълниха ли се очакванията Ви? Получихте ли отговор на въпросите си? Разбрахме всички заедно, че всяко дете има нужда от самостоятелност, търпение, внимание, активност, дисциплина, готовност да се приемат победи и поражения. Да губиш, без да се предаваш, е житейски урок, който помага и в училище.

На добър час! Благодаря Ви за участието.

Активността, интересът, вниманието и вълненията, които съпътстваха нашите тренинг-срещи, ползата от обменения опит, подкрепата на подходяща педагогическа и психологическа литература доказаха на всички участници, че съвместната, партньорска работа дава добри резултати и намира повече отговори на един въпрос.

Този начин на общуване дава възможност на педагозите да изразят своите умения, да проявят творческа инициативност и смело да експериментират на базата на научните доказателства за сътрудничество и взаимодействие.

ЛИТЕРАТУРА

Гюров, Д. и др. (2008). *Модели на педагогическо взаимодействие семейство – детска градина*. София: Просвета.

Колева, Ир. (2003). *Социално-педагогически тренинг за родители, Образование*, София.

Колева, И., А. Атанасова. *Искам да съм като мама..., Искам да съм като татко...*, Бургас.

Колева, Ир. (2007). *Етнопсихопедагогика на родителя*, София: СЕГА.

- Колева, Ир. (2003). *Родителите и образованието в междуетническа среда*. София.
- Пенев, Р. (2002). *Педагогическо образование на родителите*. София: Даниела Убенова.
- Пенев, Р. (2006). *Систематика и типология на семейното възпитание на детството*. София: Веда Словена.

TEACHER-PSYCHOLOGICAL PROJECTIONS FOR INTERACTION WITH PARENTS

Abstract. To change the way of thinking, to choose the right direction for cooperation based on mutual respect and trust, it is the task of the kindergarten.

The training as a form of interaction gives the opportunity to the parents to explore and find answers to many questions about the education of their children. A high level of pedagogical culture in them and their desire for partnership will provide the opportunity for positive personal formation of the little child.

Galinka Toneva

✉ Kindergarden „Detelina“
44, Deyan Belishki Str.
Sofia, Bulgaria

E-mail: galinkakirilova@abv.bg